

Primární právo EU jako jedna z příčin makroekonomických nerovnováh v eurozóně

Mgr. Ing. Petr Wawrosz, Ph.D.

Vysoká škola finanční a správní;
Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.

Vědeckopopularizační konference

**Makroekonomické nerovnováhy a krize v eurozóně:
účinnost dosavadního řešení a možné alternativy**

Brno, 21. listopadu 2014

Projekt byl v období 1. 9. 2009 – 31. 8. 2012 spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky, od 1. 9. 2012 do 31. 8. 2017 se projekt nachází ve fázi udržitelnosti.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Primární právo EU

- Dokumenty definující pravomoci daného společenství
- Od 1. 12. 2009
  - Smlouva o EU
  - Smlouva o fungování EU

Výlučné pravomoci EU

- Členské státy zde zcela své pravomoci přenesly na EU
- a) celní unie; b) stanovení pravidel hospodářské soutěže nezbytných pro fungování vnitřního trhu; c) měnová politika pro členské státy, jejichž měnou je euro; d) zachování biologických mořských zdrojů v rámci společné rybářské politiky; e) společná obchodní politika

Sdílené pravomoci EU

- Pravomoci vykonávají členské státy i EU
- Členské státy mohou danou oblast upravovat svými předpisy tehdy, pokud již tak neučinila Unie
- Uplatňuje se zde zásada subsidiarity a proporcionality

Zásada subsidiarity

- Podle zásady subsidiarity jedná Unie v oblastech, které nespadají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy na úrovni ústřední, regionální či místní, ale spíše jich, z důvodu jejího rozsahu či účinků, může být lépe dosaženo na úrovni Unie.

Zásada proporcionality

- Podle zásady proporcionality nepřekročí obsah ani forma činnosti Unie rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů Smluv.

Příklady oblastí se sdílenými pravomocemi

- a) vnitřní trh; b) sociální politika; c) hospodářská, sociální a územní soudržnost; d) zemědělství a rybolov, vyjma zachování biologických mořských zdrojů; e) životní prostředí; f) ochrana spotřebitele; g) doprava; h) transevropské sítě; i) energetika; j) prostor svobody, bezpečnosti a práva; k) společné otázky bezpečnosti v oblasti veřejného zdraví

Vybrané cíle EU

- Článek 3 SEU: Cílem Unie je podporovat mír, své hodnoty a blahobyt svých obyvatel... Unie vytváří vnitřní trh. Usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, založený na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. ... Podporuje hospodářskou, sociální a územní soudržnost a solidaritu mezi členskými státy.

Vybrané cíle EU

- Článek 3 SEU: Unie poskytuje svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, ve kterém je zaručen volný pohyb osob.
- Článek 7 SEU: Unie rozvíjí se zeměmi ve svém sousedství výsadní vztahy s cílem vytvořit prostor prosperity a dobrých sousedských vztahů, založený na hodnotách Unie a vyznačující se úzkými a mírovými vztahy spočívajícími na spolupráci.

Vybrané cíle EU

- Článek 4 SEU: Členské státy učiní veškerá vhodná obecná nebo zvláštní opatření k plnění závazků, které vyplývají ze Smluv nebo z aktů orgánů Unie. Členské státy usnadňují Unii plnění jejích úkolů a zdrží se všech opatření, jež by mohla ohrozit dosažení cílů Unie.
- Článek 5 SFEU: Členské státy koordinují své hospodářské politiky v rámci Unie. Za tímto účelem přijme Rada opatření, zejména hlavní směry těchto politik. Zvláštní ustanovení se vztahují na ty členské státy, jejichž měnou je euro.

Hospodářská a měnová unie (HMU)

- www.euroskop.cz: HMU představuje nejvyšší stupeň ekonomické integrace založený na vnitřním trhu. V jejím rámci státy koordinují své hospodářské a fiskální politiky (země splňující podmínky pro přijetí jednotné měny mají jednotnou měnovou politiku). Tento proces je často označován jako evropská měnová unie, popřípadě měnová unie, jelikož hospodářská část unifikace nebyla na rozdíl od měnové dosud zcela naplněna.

Měnová unie (MU)

- Jasný cíl: společná měna
- Jasně definovaný orgán provádějící měnovou politiku v zemích MU: ECB
- Harmonogram, jak má být MU dosaženo
- Jasně podmínky pro státy, které se chtějí k MU připojit

Hospodářská unie (HU)

- Rozumí se: jednotný trh, společná pravidla hospodářské soutěže, regionální a strukturální politiku a koordinaci hospodářských politik včetně závazných pravidel pro rozpočtové politiky.
- Fakticky HU představuje v EU mezivládní spolupráci v oblasti hospodářských politik.

Charakteristiky HU

- vysoká míra integrace všech trhů ekonomiky
- podobná ekonomická úroveň v jednotlivých územích
- vysoká míra podobnosti struktury hospodářství
- diverzifikace výroby
- mobilita pracovních sil
- Charakteristiky jsou totožné s charakteristikami optimální měnové oblasti. MU nemůže úspěšně fungovat bez HU!

Optimální měnová oblast (OCA)

- Vysoká míra integrace všech trhů mezi danými zeměmi
- Podobná ekonomická úroveň v daných zemích
- Vysoká míra podobnosti struktury hospodářství
- Diversifikace výroby
- Mobilita pracovních sil

Fáze zavádění HMU

- Smlouva stanoví, že HMU bude realizována ve třech etapách:
- první etapa (1. červenec 1990 až 31. prosinec 1993): volný pohyb kapitálu mezi členskými státy, užší spolupráce hospodářských politik a užší spolupráce mezi centrálními bankami;
- druhá etapa (1. leden 1994 až 31. prosinec 1998): konvergence hospodářských a měnových politik členských států (k zajištění cenové stability a zdravých veřejných financí) a vytvoření Evropského měnového institutu (EMI) a Evropské centrální banky v roce 1998;
- třetí etapa (od 1. ledna 1999): nevratné zafixování směnných kursů a zavedení jednotné měny na zahraničních trzích a pro elektronické platby, následované zavedením bankovek a mincí eura 1. ledna 2002.

Cíle ES a HMU

- Úkolem Společenství je vytvořením společného trhu a hospodářské a měnové unie, stejně jako prováděním společných politik nebo činností uvedených v člancích 3 a 4 podporovat harmonický, vyvážený a trvale udržitelný rozvoj hospodářského života, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, rovné zacházení s muži a ženami, trvale udržitelný a neinflační růst, vysoký stupeň konkurenceschopnosti a konvergence ekonomické výkonnosti, vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářskou a sociální soudržnost a solidaritu mezi členskými státy.

HU – v hlavní roli státy

- Článek 98 SES: Členské státy provádějí své hospodářské politiky se záměrem přispívat k dosažení cílů Společenství uvedených v článku 2, a v návaznosti na hlavní směry uvedené v článku 99 odstavec 2. Členské státy a Společenství postupují ve shodě se zásadami stanovenými v článku 4 a v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž je podporována účinná alokace zdrojů.
- Článek 99 SES: Členské státy považují své hospodářské politiky za věc společného zájmu a koordinují je v rámci Rady v souladu s ustanoveními článku 98.
Rada přijme kvalifikovanou většinou na doporučení Komise návrh hlavních směrů hospodářských politik členských států a Společenství a podá o tom zprávu Evropské radě.
Zjistí-li se, že hospodářské politiky členského státu nejsou v souladu s hlavními směry uvedenými v odstavci 2, nebo že vyvolávají riziko ohrožení fungování hospodářské a měnové unie, může Rada kvalifikovanou většinou na doporučení Komise dát dotyčnému členskému státu nezbytná doporučení. Rada může kvalifikovanou většinou na návrh Komise rozhodnout o zveřejnění svých doporučení.

HU – rozpočtová pravidla

- Článek 104 SES: Členské státy se vyvarují nadměrných schodků veřejných financí.
- V praxi deficit veřejných rozpočtů méně než 3 % HDP, veřejný dluh méně než 60 % HDP.
- Pokud členský stát nesplňuje, tak dle SES může Rada: požádat dotyčný členský stát (DTČ), aby před vydáním obligací a cenných papírů zveřejnil dodatečné informace, které Rada určí; b) vyzvat Evropskou investiční banku, aby přehodnotila svou úvěrovou politiku vůči DTČ ; c) požádat DTČ, aby uložil neúročný vklad v přiměřené velikosti u Společenství, dokud nebude podle názoru Rady nadměrný schodek upraven nadměrný schodek upraven; d) uložit přiměřené pokuty.

MU

- Vznik ECB (zpočátku nazývaná EÚB)
- Článek 105 SES: Prvořadým cílem ESÚB je udržovat cenovou stabilitu. Ani, by byl dotčen cíl cenové stability, podporuje ESÚB obecné hospodářské politiky ve Společenství se záměrem přispět k dosažení cílů Společenství, jak jsou vymezeny v článku 2. ESÚB jedná ve shodě se zásadami stanovenými v článku 4 a v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž je podporována účinná alokace zdrojů.
Základní úkoly uskutečňované ESÚB jsou: definovat a provádět měnovou politiku Společenství, provádět devizové operace, držet a spravovat oficiální devizové rezervy členských států, podporovat plynulé fungování platebních systémů.

Postavení EÚB

- Článek 106 SES: EÚB má výlučné právo povolovat vydávání bankovek ve Společenství. EÚB a národní ústřední banky mohou takové bankovky vydávat. Bankovky vydané EÚB a národními ústředními bankami jsou jedinými bankovkami, které mají status zákonného platidla ve Společenství. Členské státy mohou vydávat mince poté, kdy objem jejich emise schválí EÚB.
- Článek 108 SES: Při výkonu pravomocí a uskutečňování úkolů a povinností svěřených jim touto smlouvou nebudou ani EÚB, ani národní ústřední banka, ani žádný člen jejich orgánů s rozhodovacími pravomocemi požadovat nebo přijímat pokyny od orgánů Společenství, od žádné vlády členského státu nebo od jakéhokoli jiného orgánu. Orgány Společenství a vlády členských států se zavazují respektovat tento princip a neusilovat o ovlivňování členů orgánů EÚB s rozhodovacími pravomocemi či národních ústředních bank při plnění jejich úkolů.
- Článek 110 SES: K plnění úkolů svěřených ESÚB, v souladu s ustanoveními této smlouvy a za podmínek stanovených Statutem ESÚB, EÚB: vydává nařízení a rozhodnutí nezbytná pro plnění úkolů svěřených ESÚB touto smlouvou a Statutem ESÚB, podává doporučení a zaujímá stanoviska. Nařízení má obecnou závaznost. Je závazné ve všech svých částech a bezprostředně použitelné v každém členském státu. Rozhodnutí je závazné ve všech částech pro toho, komu je určeno. Doporučení a stanoviska závazná nejsou.

Proč jen MU a ne i HU

- Měnovou politiku ztratili politici už dříve
- Hospodářskou politiku mohli politici stále ovlivňovat
- Rozdílné hospodářské politiky mohly reflektovat odlišnou hospodářskou situaci jednotlivých zemí a na základě konkrétních podmínek odlišnými způsoby směřovat k HU

Dnešní stav: Smlouva o fungování EU (SFEU) a HU

- SFEU novelizovaná SES (původně SEHS)
- Článek 120 SFEU: Členské státy směřují své hospodářské politiky tak, aby v rámci hlavních směrů hospodářských politiky přispívaly k dosahování cílů Unie ve smyslu článku 3 Smlouvy o Evropské unii. Členské státy a Unie postupují v souladu se zásadami stanovenými v článku 119 a v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž je podporováno efektivní umístování zdrojů.
- článek 121 SFEU: Členské státy považují své hospodářské politiky za věc společného zájmu a koordinují je v rámci Rady v souladu s článkem 120. Rada přijme na doporučení Komise návrh hlavních směrů hospodářských politik členských států a Unie a podá o tom zprávu Evropské radě.

Porušování a obcházení primárního práva

- Růst strategické nejistoty
- Negativní signál
- Znevýhodnění těch, kdo neporušují (neobcházejí)
- Negativní důsledky mohou dopadat na všechny subjekty, kterých se pravidla týkají
- Vznik jiných (méně výhodných) pravidel (často neformálního charakteru)

Kritéria pro zavedení eura

- Kritérium cenové stability
- Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb
- Kritéria dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí
- Kritérium stability měnového kurzu a účasti v ERM
- Kritérium konvergence v legislativní oblasti

Nesplnění kritérií pro zavedení eura

- Kritérium poměru hrubého veřejného dluhu k HDP nesplnily: Belgie, Irsko, Itálie, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Španělsko
- Kritérium stability měnového kurzu nesplnily Francie, Itálie, Irsko
- Problematické plnění kritéria poměru deficitu veřejných rozpočtů k HDP

Pakt stability a růstu

- Účinný od roku 1999
- Cílem je předcházet vzniku nadměrných veřejných deficitů (vyšších než 3 % HDP) a nadměrného veřejného dluhu (vyššího než 60 % HDP)
- O sankcích v případě porušení rozhodují členské státy
- Mohly vznikat koalice států, které se domluví, že sankce neuplatní

Porušování Paktu stability a růstu

- 2002 až 2004 porušovaly Francie a Německo, tyto země nehlasovaly jedna proti druhé → nebyla hlasovací většina k uplatnění sankcí
- Ačkoliv Soudní dvůr označil skutečnost, že sankce nebyly uplatněny v rozporu s právem EU, sankce vůči BRD a F vskutku nenabývaly účinnosti
- 2005 zmírnění pravidel → negativní signál

Volný výklad primárního práva

- Článek 123 SFEU: Evropské centrální bance nebo centrálním bankám členských států (dále jen „národní centrální banky“) se zakazuje poskytovat možnost přečerpání zůstatku bankovních účtů nebo jakýkoli jiný typ úvěru orgánům, institucím nebo jiným subjektům Unie, ústředním vládám, regionálním nebo místním orgánům nebo jiným veřejnoprávním orgánům, jiným veřejnoprávním subjektům nebo veřejným podnikům členských států; rovněž je zakázán přímý nákup jejich dluhových nástrojů Evropskou centrální bankou nebo národními centrálními bankami.
- Článek 124 SFEU: Zakazují se jakákoli opatření, která nejsou odůvodněna veřejným dohledem a která umožňují orgánům, institucím nebo jiným subjektům Unie, ústředním vládám, regionálním nebo místním orgánům nebo jiným veřejným orgánům, jiným veřejnoprávním subjektům nebo veřejným podnikům členských států zvýhodněný přístup k finančním institucím.
- Článek 126 SFEU: Členské státy se vyvarují nadměrných schodků veřejných financí.

Volný výklad primárního práva

- Pomoc Řecku, Kypru, Španělsku
- Opírala se o článek 122 SFEU:
- Nastanou-li členskému státu z důvodu přírodních pohrom nebo mimořádných událostí, které nemůže ovlivnit, obtíže nebo je-li z téhož důvodu vážně ohrožen závažnými obtížemi, může Rada na návrh Komise poskytnout dotyčnému členskému státu za určitých podmínek finanční pomoc Unie. Předseda Rady informuje o rozhodnutí Evropský parlament.

Volný výklad primárního práva

- Článek 127 SFEU: Prvořadým cílem Evropského systému centrálních bank (dále jen „ESCB“) je udržovat cenovou stabilitu. Aniž je dotčen cíl cenové stability, podporuje ESCB obecné hospodářské politiky v Unii se záměrem přispět k dosažení cílů Unie, jak jsou vymezeny v článku 3 Smlouvy o Evropské unii. ESCB jedná ve shodě se zásadami stanovenými v článku 119 a v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž podporuje efektivní umístování zdrojů.
- Článek 130 SFEU: Při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvami a statutem ... nesmějí Evropská centrální banka (ECB), žádná národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, od žádné vlády členského státu ani od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány, instituce nebo jiné subjekty Unie a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů Evropské centrální banky či národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.
- Článek 131 SFEU: Každý členský stát zajistí, aby jeho vnitrostátní právní předpisy, včetně statutu jeho národní centrální banky, byly slučitelné se Smlouvami a se statutem ECB.

Evropský mechanismus stability (ESM)

- Článek 136 SFEU doplněn:
Členské státy, jejichž měnou je euro, mohou zavést mechanismus stability, který bude aktivován v případech, kdy to bude nezbytné k zajištění stability eurozóny jako celku.
Poskytnutí jakékoli požadované finanční pomoci v rámci tohoto mechanismu bude podléhat přísné podmíněnosti.

Stále neřešené problémy

- Nákupy dluhopisů ECB (šlo prý o intervence na trhu)
- Pomoc ECB komerčním bankám majícím sídlo v členských zemích (program LTRO)